

До спеціалізованої вченої ради
К 20.149.01 в Івано-Франківському
університеті права імені Короля
Данила Галицького

В І Д Г У К

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Стефанчука Миколи Олексійовича на дисертаційне дослідження
Данилюка Андрія Ігоровича: «Цивільно-правовий захист суб'єктивних
цивільних прав інтелектуальної власності судом», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03
– цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне
приватне право**

Актуальність дисертаційного дослідження. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і, як наслідок, зміна економічних векторів розвитку нашої держави поставили питання щодо перегляду основних концепцій правового регулювання відносин в сфері інтелектуальної власності. Разом з тим зміна соціально-економічного укладу весь час призводить до ускладнення існуючих усталених століттями класичних цивілістичних схем. Однією з центральних і дискусійних проблем цивільного права є з'ясування питання здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав. Слід відзначити суттєві зрушення в цьому питанні свідченням чого є ряд захищених дисертацій з проблематики здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав і, як наслідок, прийняття ряду нормативно-правових актів, у яких закріплено велику кількість особистих прав і свобод, передбачено механізм та гарантії їх здійснення і захисту.

Особливої уваги при дослідженні питань цивільно-правового захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом заслуговує новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року, яким до системи судоустрою віднесено Вищий суд з питань інтелектуальної власності як суд першої інстанції з розгляду окремих категорій справ. Це питання всебічно обговорювалось на науковому та практичному рівнях, і дедалі більше позицій лунало на підтримку щодо його

створення та модернізації законодавства в сфері інтелектуальної власності, а особливо в частині її захисту.

Так, перед державою стоїть нелегке завдання щодо забезпечення здійснення та захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності, які своєю діяльністю стимулюють розвиток вітчизняної промисловості, сприяючи розвитку економіки в цілому. З огляду на це, все більшої актуальності набувають питання щодо виникнення, охорони й захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності, особливості настання цивільно-правової відповідальності за порушення майнових прав інтелектуальної власності, визначення системи юридичних фактів, які є підставами для виникнення зазначених суб'єктивних цивільних прав.

На сьогодні видається доцільним спрямовувати всю увагу на законотворчій роботі не просто щодо усунення колізій і прогалин в сфері інтелектуальної власності, а на вироблення єдиного концептуального підходу щодо цивільно-правового захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом. І, як видається, представники наукової громадськості не повинні стояти осторонь цього процесу.

Водночас сьогодні доводиться констатувати значну увагу до проблематики правової природи цивільно-правового захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом, саме тому можна говорити про нагальну потребу вирішення низки загальнотеоретичних та практичних питань, пов'язаних із правовим регулюванням відносин в досліджуваній сфері.

Актуальність обраної теми зумовлена також неоднозначністю судової практики щодо вирішення спорів, в сфері інтелектуальної власності. Все це обумовлює потребу в проведенні цього дослідження направленою на з'ясування найбільш актуальних питань з проблематики цивільно-правового захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом, а також виявленні сучасних тенденцій правового регулювання досліджуваних правовідносин, що безпосередньо вплине на правозастосовчу практику.

Закономірним із огляду на актуальність теми є зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Як зазначає дисертант (у авторефераті на с. 2, у рукописі дисертації на с. 6), дослідження відповідає напрямам реформування, визначеним Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, згідно з якою реформа захисту інтелектуальної власності визнана складовою вектору національної безпеки. Тема дослідження також впливає з Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених Загальними зборами Національної академії правових наук України 24.09.2010 р., та відповідає змісту заходів, що здійснюються в Україні в межах імплементації положень Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом. Дисертаційне дослідження виконано згідно планів наукової роботи НДІ інтелектуальної власності Національної академії правових наук України в межах науково-дослідних робіт: «Проблеми охорони та захисту авторського права в умовах сучасного технологічного розвитку» (державний реєстраційний номер 0110U006244), «Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності» (державний реєстраційний номер № 0112U007757).

За предметом дослідження обрана тема цілком відповідає проблематиці дисертаційних досліджень зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Аналіз дисертаційного дослідження дає підставу стверджувати, що мета, яку поставив перед собою дисертант, була загалом досягнута.

Оцінка обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни.

Представлене дисертаційне дослідження є одним з перших комплексних досліджень правової природи та особливостей цивільно-правового захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом, визначає ефективність способів такого захисту, а також містить авторські розробки, теоретичні висновки і пропозиції, спрямовані на удосконалення національного законодавства у сфері цивільно-правового захисту прав інтелектуальної

власності. Такий підхід дозволив здобувачеві сформулювати завдання та обґрунтувати висновки, яким притаманні необхідні ознаки наукової новизни.

В дисертації здійснений комплексний аналіз питань цивільно-правового захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом починаючи з визначення загальних засад цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності судом, проводить детальний аналіз судової форми захисту прав інтелектуальної власності через призму національного та іноземного досвіду і завершує дослідження аргументованими позиціями та висновками щодо перспектив використання спеціалізованої юрисдикції в Україні у процесі судового захисту прав інтелектуальної власності. У роботі містяться нові пропозиції щодо внесення змін до чинного цивільного законодавства України, що спрямовані на усунення суперечностей та подальшого удосконалення механізму правового регулювання досліджуваних правовідносин.

Структура дисертації обумовлена метою і предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. В першому розділі «Загальні засади цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності судом» розглянуто Цивільно-правовий захист судом та його об'єктний склад, розкрито питання категорії права інтелектуальної власності як особливого об'єкту цивільно-правового захисту. Другий розділ «Судова форма захисту прав інтелектуальної власності: національний та іноземний досвід і» присвячено цивільно-правовому захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку в Україні, а також розглянуто особливості іноземного досвіду залучення спеціалізованих судових органів до розгляду спорів із порушення прав інтелектуальної власності. В третьому розділі «Перспективи використання спеціалізованої юрисдикції в Україні у процесі судового захисту прав інтелектуальної власності» аналізуються питання створення Європейського патентного суду та його значення у процесі захисту прав інтелектуальної власності, а також роль Вищого спеціалізованого суду з

питань інтелектуальної власності в Україні у процесі цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності.

Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження є логічним та послідовним, що дозволило всебічно висвітлити значне коло актуальних питань. Дослідження містить низку наукових положень, що мають важливе науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. В дисертації використані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання досліджуваних проблем. Усі теоретичні положення були належним чином критично оцінені здобувачем і на цій основі вироблені пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України.

Дисертаційне дослідження А.І.Данилюка свідчить про ґрунтовне опрацювання ним чинного законодавства, спеціальної літератури з означеної проблематики та досвіду його застосування. Джерельна база дисертації включає 272 найменування, що є достатнім для досягнення поставлених завдань дослідження.

Отже, в цілому ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньо високим, пропозиції зроблені на належному науковому рівні. Робота є досить збалансованою, виконаною згідно встановлених вимог, завершується сформульованими висновками, пропозиціями щодо удосконалення чинного законодавства.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Основні положення дисертаційного дослідження А.І.Данилюка викладені в опублікованих ним у 13-ти друкованих працях, у тому числі у 6-ти наукових статтях, серед яких 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 4 з яких – науковометричні, 1 стаття – у фаховому виданні іноземної держави, а також у 7 тезах доповідей на науково-практичних.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження А.І.Данилюка містить наукові положення, що мають науково-теоретичне значення і практичну спрямованість. Науковою новизною відзначається, передусім, саме дисертаційне дослідження, оскільки воно в Україні викладене в такому ракурсі вперше.

Заслуговує схвалення підхід дослідника згідно якого доводиться, що наділення особи якостями первинного або вторинного суб'єкта прав інтелектуальної власності не містить істотної різниці у частині захисту його порушених прав, особливо якщо мова йде про майнові права. Підкреслюється, що на характеристику суб'єктів права інтелектуальної власності – юридичних осіб не впливає організаційно-правова форма, форма власності, статус юридичної особи як особи приватного права чи публічного права. Обмеження існує лише щодо органів державної влади, які позбавлені чинним законодавством можливості володіти правами інтелектуальної власності безпосередньо (с. 11, 177, 196 дисертації).

Заслуговують на увагу сформульовані авторські позиції щодо переліку суб'єктів права інтелектуальної власності, що мають право на цивільно-правовий захист: 1) автор, винахідник тощо, тобто первинний суб'єкт, якому на законних підставах належать права на об'єкти інтелектуальної власності; 2) фізична чи юридична особа, що на законних підставах набула прав на об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до договору чи закону у первинних суб'єктів (вторинний суб'єкт); 3) особа, уповноважена первинним чи вторинним суб'єктом – представник у справах з інтелектуальної власності (патентний повірений); 4) особа, яка на договірних засадах користується правами на об'єкт інтелектуальної власності (наприклад, ліцензіат) (в межах обсягу прав щодо захисту майнових прав інтелектуальної власності, визначених у договорі з володільцем, а також відповідно до положень чинного законодавства); 5) спадкоємець прав на об'єкт права інтелектуальної власності. (с. 76, 77, 195 дисертації).

Аналізуючи у підрозділі 2.3 *«Іноземний досвід залучення спеціалізованих судових органів до розгляду спорів із порушення прав інтелектуальної власності»*

наголошується на значенні включення до складу спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності поряд з юристами технічно обізнаних суддів. Аналізуються кваліфікаційні вимоги, яким мають відповідати такі судді в різних країнах, та визначаються позитивні наслідки їх роботи у процесі захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності.

Заслуговує підтримки висновки автора щодо доцільності застосування в Україні альтернативних способів розв'язання спорів щодо порушення прав інтелектуальної власності, оскільки методи ADR (арбітраж та медіація) довели свою дієвість та ефективність у міжнародній практиці. Наявні позитивний досвід та підходи вимагають переосмислення в Україні щодо безальтернативності судового розгляду спорів із порушення прав інтелектуальної власності як найбільш дієвої форми захисту таких прав (с. 13, 81, 82 дисертації).

Слушною є пропозиція удосконалення цивільно-правового регулювання сфери інтелектуальної, а саме, викласти частину першу статті 421 Цивільного кодексу України у наступній редакції: «1. Первинним суб'єктом права інтелектуальної власності є творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності – автор, виконавець, винахідник тощо. Вторинними суб'єктами права інтелектуальної власності є інші особи (фізичні та (або) юридичні), яким особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності належать чи переходять відповідно до цього Кодексу, іншого закону чи договору» (с. 11, 73, 78, 196 дисертації).

Також схвалення заслуговує і те, що у роботі проводиться глибокий порівняльно-правовий аналіз положень українського та міжнародного законодавства стосовно цивільно-правового захисту суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом.

Разом з тим, позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дисертаційне дослідження містить низку положень, оцінок, висновків, пропозицій і рекомендацій, які відображають спірні теоретичні позиції або суб'єктивне сприйняття їх автором, що спонукає до дискусії з їх приводу, а саме:

1. Потребує додаткового обґрунтування позиція автора щодо віднесення права людини на результати інтелектуальної, творчої діяльності до природніх прав (ст.ст. 29, 74 дисертації), оскільки з тексту дисертації видається не зовсім зрозумілою природно-правова природа, наприклад, патентних відносин, які, безперечно, носять соціально-державну, а не індивідуальну природу. Також, складно собі уявити яким чином природні права можуть належати юридичній особі і захищатись нею, адже і фізична і юридична особа мають рівні права у здійсненні та захисті належних їх прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності.

2. На ст.ст. 87, 119, 144, 146, 198 дисертації автор стверджує, що цивільна юрисдикція надає оптимальні можливості для захисту прав інтелектуальної власності, а також, що захист прав інтелектуальної власності доцільно здійснювати за допомогою цивільно-правових засобів та проведення відповідних заходів, визначених цивільним законодавством. В той самий час, на ст.ст. 180, 191 наголошує на необхідності прийняття процесуального закону, яким би мала врегулюватися діяльність Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності.

З цього приводу виникає кілька запитань: 1) Чи має це означати, що спори в сфері інтелектуальної власності у корпоративних відносинах мають розглядатись виключно за правилами ЦПК України а не ГПК України не враховуючи особливий статус учасників? 2) Чи потребує законодавство якогось окремого особливого кодифікованого акту процесуального характеру, за яким будуть розглядатись спори Вищим судом з питань інтелектуальної власності чи достатньо просто доповнити та уточнити норми Цивільного процесуального кодексу України?

3. В підрозділі 3.1. дисертації автор розглядає особливості впровадження в ЄС в якості механізму цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності Єдиного патентного суду, діяльність якого стосуватиметься лише спорів щодо об'єктів патентного права. У зв'язку із цим виникає питання чи доцільно було б розповсюдити його юрисдикцію на

спори щодо авторських та суміжних прав, чи слід ініціювати створення автономної установи аналогічного характеру для захисту авторських та суміжних прав (адже окремі результати інтелектуальної та творчої діяльності можуть мати істотно вищу вартість ніж майнова оцінка цілого ряду запатентованих винаходів, корисних моделей, раціоналізаторських пропозицій)?

4. Потребує додаткового уточнення питання практичного характеру, що досліджується в підрозділі 3.2. дисертації «Роль Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності в Україні у процесі цивільно-правового захисту прав інтелектуальної власності» - за якими правилами і критеріями буде визначатись підсудність тих категорій справ, які розглядатимуться у Вищому спеціалізованому суді з питань інтелектуальної власності, враховуючи, що він визначений як «вищий спеціалізований суд як суд першої інстанції».

Проте, висловлені зауваження не торкаються концептуальних положень дисертаційного дослідження, у своїй більшості стосуються дискусійних проблем, не применшують належного рівня рецензованого дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку.

Зміст автореферату повною мірою відображає структуру, хід дослідження, основні положення і висновки дисертації. Автореферат не містить положень, що не увійшли до основного змісту дисертації.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що результати наукового пошуку можуть бути використані для подальших досліджень проблематики цивільно-правової відповідальності за порушення майнових прав інтелектуальної власності. Крім того теоретичні висновки і пропозиції дисертації можуть бути використані для удосконалення відповідних інститутів цивільного законодавства. Основні положення роботи можуть бути корисними при підготовці підручників і навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів зі спеціальності правознавство, а також при викладанні курсу «Цивільне право», «Право інтелектуальної власності».

Дисертація та автореферат як за змістом, так і за оформленням відповідають основним вимогам, які ставляться до кандидатських дисертацій, відповідно Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567.

Вищенаведене дозволяє зробити висновок, що виконана Данилюком Андрієм Ігоровичем дисертація на тему «Цивільно-правовий захист суб'єктивних цивільних прав інтелектуальної власності судом» відповідає вимогам, які ставляться до написання кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Кандидат юридичних наук (12.00.03), доцент,
старший науковий співробітник юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

М.О. Стефанчук

